

DŽEVAD MUJEZINOVIC

Rezultati ministarske konferencije nesvrstanih zemalja

Nju Delhi, od 9. do 13. februara 1981. god.

Izrazito pogoršavanje međunarodne situacije poslednjih godina, a posebno njeno naglo zaoštavanje u protekloj godini, ukazivalo je na mogućnost obnavljanja hladnog rata sa ozbiljnim opasnostima po nezavisnost i suverenitet mnogih naroda i država. Svet je zabrinut zbog težnje ka vraćanju na hladni rat, koji je u toku poslednje decenije bio zamenjen detantom, sada dovedenim u krizu upravo zbog njegove blokovske ograničenosti i uske primene.

Negativan razvoj međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa duboko je zabrinuo nesvrstane zemlje, utoliko pre što je reč o veoma kompleksnoj krizi koja najteže pogađa interese nesvrstanih zemalja i zemalja u razvoju. One su uzroke ocenile kao mnogostruke: kao posledicu pojačanog i zaoštrenog nadmetanja između velikih sila i blokova za dominirajućom ulogom u svetu i jačanjem i širenjem sfera uticaja, ali i kao posledicu naraslih unutrašnjih protivurečnosti u odnosima unutar blokova i sve oštrijih ekonomskih, klasnih, nacionalnih i ideoloških suprotnosti u pojedinim zemljama u oba bloka.

Nakon poraza Sjedinjenih Američkih Država u Vijetnamu i Iranu u sklopu daljeg jačanja procesa emancipacije naroda, pre svega u zemljama u razvoju, zapadni svet traži »nove« osnove za svoju ulogu u međunarodnim odnosima. U tome, kao i na pokušajima razrešavanja unutrašnjih protivurečnosti i u traženju izlaza iz političke, ekonomske i moralne krize u tim zemljama, došlo je do

novog polarizovanja. Kriza sistema prilagođavanja buržoaskog i socijaldemokratskog reformizma dovela je do okretanja dela glasačkog tela u Zapadnoj Evropi i u Sjedinjenim Američkim Državama: »udesno«, sa oslanjanjem na simbol klasične moći buržoaskih društava: na vodeću ulogu buržoaske klase, na radnu i potrošačku disciplinu, na ograničavanje funkcije države blagostanja na unutrašnjem planu, uz povećavanje i diverzifikovanje vojne moći, pretnje njenom upotrebom i trkom za novim vojno-pomorskim bazama u svetu, instalisanjem novih oružja u Evropi, gomilanjem vojno-pomorskih potencijala u području Indijskog okeana, na Jugu Afrike. u Karibima i sl. Na toj osnovi tražilo se vraćanje izgubljenih pozicija u globalnom nadmetanju za dominacijom u svetu.

Taj kurs vodećih snaga imperijalizma došao je u određen sukob sa zapadnoevropskim socijaldemokratskim »socijal-imperijalizmom«, iz čega su proizišle i razlike u mnogobrojnim pitanjima: o ulozi NATO-a, tj. da li je on instrument globalnog nastupanja Zapada u nadmetanju sa Varšavskim paktom ili vojni savez za odbranu Zapadne Evrope; o odnosu prema vojnim režimima u Latinskoj Americi, što je simbolizovano u stavu prema državnom udaru u Boliviji i građanskom ratu u Salvadoru; o odnosu prema arapskom svetu — proizvođačima nafte, što je simbolizovano u različitom pristupu SAD i Zapadne Evrope krizi na Bliskom istoku, Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji i ugovorima iz Kemp Dejvida; u gledanju na borbu nesvrstanih zemalja i zemalja u razvoju za stvaranje novog međunarodnog ekonomskog poretka, odnosno na pokretanje globalnih pregovora radi postizanja tog cilja; na trku u naoružanju, posebno u Evropi; na sovjetsku intervenciju u Avganistanu i vijetnamsku u Kambodži i na druge važne svetske probleme. Iz tih razlika su proizišli i različiti pristupi sadašnjem i budućem sadržaju i stanju detanta, odnosno razvoju ukupnih međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa.

Razvoj u Poljskoj i borba poljskog naroda za socijalističku obnovu kao i reagovanja unutar Varšavskog pakta na takav razvoj, ukazuju na političko-ekonomsku krizu kroz koju prolaze neke zemlje Varšavskog pakta, odnosno na teškoće tzv. »realnog socijalizma« i odnosa između ovih država.

Neke zemlje u razvoju, koje su u kontinuitetu svoje antiimperialističke i antikolonijalne revolucije izabrale put socijalističkog razvoja prihvataju i neka shvatanja o međunarodnim odnosima na liniji stavova zemalja Varšavskog pakta. Pri tome se prenose i sukobi koji postoje među socijalističkim zemljama u svet zemalja

u razvoju, što se, u nekim slučajevima, pretvaraju u ratove među socijalističkim i nesvrstanim zemljama. Kriza oko Kampučije upravo je refleksija krize u odnosima između dve najveće socijalističke zemlje, što je stvorilo ozbiljne probleme i za Vijetnam i za Kampučiju i rezultiralo okupacijom Kampučije. To je ujedno bilo dovelo do ozbiljne polarizacije između nesvrstanih zemalja.

Unutrašnje protivurečnosti u Avganistanu iskorištene su za podsticanje sukoba koji je tu zemlju doveo u tešku krizu, a time uneo i ozbiljne teškoće u odnose među nesvrstanim zemljama koje su u intervenciji u Avganistanu videle dvojaku pojavu: pretnju nezavisnosti malih zemalja, uz kršenje osnovnih principa Povelje Ujedinjenih nacija i korak u globalnom nadmetanju između velikih sila za širenje i jačanje sfera uticaja.

Na takvo ponašanje su reagovale nesvrstane zemlje. One nisu prihvatile da se unutrašnje protivurečnosti jedne grupe zemalja i krize u njihovim blokovskim odnosima, odnosno sukob između SSSR i Kine, »razrešavaju« *»radikalizmom«* i pritiscima na međunarodnom planu, u koji se uključuju i uvlače i interesi pojedinih nesvrstanih zemalja.

Uoči održavanja ministarske konferencije u Nju Delhiju nesvrstane zemlje su bile izložene snažnim pritiscima blokovskih zemalja.

Oba bloka polazila su od procene da je pokret nesvrstanosti u krizi, da je ugrožena njegova globalna uloga, da je u njemu došlo do polarizacije koja je rezultat pritisaka blokova i velikih sila i posledica razlika u njihovim putevima društveno-ekonomskog i socijalnog razvoja. Oni su u tome (pogrešno) videli šansu da se ministarskoj konferenciji nesvrstanih zemalja nametnu sopstvene preokupacije i stavovi.

Međutim, konferencija nije prihvatila logiku da se opredeljuje prema jednom ili drugom bloku, prema jednoj ili drugoj velikoj sili (osim što je pozvala na raspuštanje vojno-političkih blokova), niti da se opredeljuje prema teorijama distance niti teorijama o savezništva. Konferencija se okrenula svetskim problemima primenivši sopstvene kriterijume i principe politike nesvrstanosti u analizi međunarodne situacije, u razmatranju akutnih međunarodnih kriza i dugoročnih globalnih problema sveta.

Na konferenciji je u potpunosti došla do izražaja svest da su nesvrstane zemlje, njihov razvoj i nezavisnost ugroženi nepovoljnim stanjem u svetu. Otuda su nesvrstani potvrdili svoju spremnost da ulože najveći napor kako bi zajednički ocenili situaciju u svetu,

utvrdili glavne uzroke takvom stanju i zauzeli stavove kako da deluju u zaustavljanju pogoršavanja međunarodne situacije i u usmeravanju razvoja ka miru, bezbednosti, ravnopravnoj saradnji i pravičnom i mirnom rešavanju ukupnih problema sa kojima je svet suočen.

Pripremanje konferencije počelo je faktički odmah nakon VI konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja održane u Havani septembra 1979. godine. Međutim, intenzivne pripreme se vremenski podudaraju s naglim pogoršavanjem međunarodne situacije početkom 1980. godine nakon sovjetske intervencije u Avganistanu, na koju nesvrstane zemlje nisu bile odmah u stanju da jedinstveno odgovore.

Ishod ministarske konferencije potvrdio je ispravnost procene da je u pokretu sazeo interes za njeno održavanje, bez obzira na to što je trebalo da prođe gotovo godinu dana od začetka ideje do njenog ostvarenja. Održavanje Konferencije skoro godinu dana ranije nego što je to uobičajeno rezultat je vanrednih potreba, tj. izraz nužnosti da pokret nesvrstanosti adekvatno deluje u takvoj teškoj međunarodnoj situaciji kako bi doprineo njenom poboljšanju. Ogromna većina nesvrstanih zemalja pristupila je konferenciji sa istih pozicija: da se zaustavi pogoršanje međunarodne situacije; da se afirmišu i primene izvorni principi politike nesvrstanosti na konkretne krizne situacije; da se potvrdi nezavisna globalna i vanblokovska uloga politike i pokreta nesvrstanosti; da se osudi politika upotrebe sile, intervencija, mešanja u tuđe poslove i širenja ili učvršćenja sfera uticaja; da se osudi politika imperijalizma, kolonijalizma, neokolonijalizma, rasizma i hegemonije; da se pojačaju naponi za razvoj demokratskih i ravnopravnih odnosa među nesvrstanim zemljama i potvrdi odlučnost orijentacije ka mirnom rešavanju sporova među nesvrstanim zemljama; da se nastavi ulaganje napora radi otpočinjanja globalnih pregovora za stvaranje novog međunarodnog ekonomskog poretka; da se pojača ekonomska, naučna, informativna, kulturna i sportska saradnja među nesvrstanim i zemljama u razvoju.

Konferencija je u isto vreme, prema odluci VI konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, na svečan način obeležila 20-godišnjicu Prve konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja održane 1961. godine u Beogradu. Usvojeni su i Apel za mir i Rezolucija povodom 20-godišnjice održavanja Prve konferencije, kojom se 1. septembar, dan početka Prve konferencije, proglašava Danom nesvrstanosti.

U svakom pogledu ministarska konferencija je dala pozitivne rezultate. To je bilo moguće ostvariti pre svega zbog veoma angažovanog učešća svih nesvrstanih zemalja u njenom radu, čime se afirmisala praksa da se demokratski donose odluke, u dijalogu i javnom raščišćavanju stavova. Onde gde nije bilo javnog dijaloga ostala je praksa manipulisanja pojedinim pitanjima.

U toku Konferencije vođene su otvorene i sadržajne diskusije o većini pitanja, zbog čega su i stavovi ogledalo šireg raspoloženja nesvrstanih zemalja. Budući da je većina nesvrstanih zemalja na isti način pristupila Konferenciji — da se afirmišu istinski principi nesvrstanosti i da se oni primene na sve međunarodne probleme — potisnuti su pokušaji kojih je bilo uoči i u toku konferencije da se nesvrstanost prikloni jednom ili drugom bloku, za šta su iskorisćene razne grupe koje svoje parcijalne interese pokušavaju da nametnu celom pokretu.

Konferencija je karakteristična po učešću više od 130 delegacija u njenom radu — u svojstvu punopravnih članova, posmatrača i gostiju. Karakteristična je i po angažovanom i širokom učešću ministara u opštoj debati u toku konferencije, za koje je vreme detaljno ocenjena međunarodna situacija i izloženo gledanje na buduće pravce delovanja pokreta nesvrstanosti. Svi govornici su istakli privrženost svojih zemalja politici i pokretu nesvrstanosti, videći u njemu jedinu alternativu koja nudi odgovarajuće odgovore za ključne međunarodne političke i ekonomske probleme.

Prilikom ocenjivanja međunarodne situacije u opštoj debati, ukazano je na to da su uzroci pogoršavanja međunarodne situacije i ekonomski i politički, da se kriju u krizi međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa podstaknutim suparništvom velikih sila i blokova u borbi za širenje sfera uticaja, rastućom upotrebom sile u međunarodnim odnosima, sve žešćom trkom u naoružavanju i sve većim ekonomskim problemima s kojima se suočava svet, posebno zemlje u razvoju. Bilo je, razume se, i razlika u gledanjima. Jedna grupa, ona koja je bliža interesima i stavovima istočnoevropskog bloka, drži da su isključivi uzrok pogoršanja međunarodne situacije nastojanja imperijalizma da zaustavi revolucionarne i progresivne promene u svetu.

Svi učesnici skupa vrlo ozbiljno su uzeli i razmatrali odnose u pokretu nesvrstanosti i ukazivali na to da postojeće težnje ka podelama otežavaju zajedničko preduzimanje prikladnih akcija pokreta nesvrstanosti. Kao uzroci takvom stanju označeni su prodori velikih sila, njihovi pritisci i nastojanja da vežu za sebe jedan broj zemalja i da nametnu blokovske i ideološke koncepcije pokretu ne-

svrstanosti. Zbog toga je većina ministara isticala da je potrebno graditi jedinstvo i jačati akcionu sposobnost pokreta uz striktno poštovanje izvornih principa i ciljeva politike nesvrstanosti i uz rešavanje sukoba i problema između nesvrstanih zemalja mirnim putem. Na toj liniji su naglašeni nezavisnost politike nesvrstanosti i njen vanblokovski karakter.

Nesvrstane zemlje su oštro kritikovale one razvijene zemlje koje sprečavaju suštinski dijalog o rešavanju međunarodnih ekonomskih problema, odnosno koje se suprotstavljaju pokretanju globalnih pregovora radi stvaranja novog međunarodnog ekonomskog poretka.

Svi govornici su osudili sile, intervencija i mešanja u unutrašnje poslove drugih nezavisnih država i izrazili interes za obnovu procesa popuštanja zategnutosti i njegovu univerzalnost.

Konferencija je potvrdila kontinuirano jedinstvo u pružanju otpora imperijalizmu, neokolonijalizmu, rasizmu, hegemonizmu i drugim oblicima strane dominacije, što su trajni stavovi i tradicionalne pozicije nesvrstanih zemalja. Na toj liniji Konferencija se izjasnila o krizama na Bliskom istoku, Jugu Afrike, u Karibima, Indijskom okeanu, Mediteranu itd.

Problemi su se javili u usaglašavanju stavova o novim vidovima intervencija, mešanja i hegemonije, u koje su uključeni i globalni interesi supersila i uži interesi njihovih problokovskih saveznika. Zbog toga je bilo teškoća u usaglašavanju stavova o krizama oko Avganistana, Kampučije, područja Indijskog okeana i dr.

U razmatranju krize na Bliskom istoku nesvrstane zemlje su nedvosmisleno naglasile potpunu podršku Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji kao jedinom legitimnom predstavniku Palestinskog naroda i istakle zahtev za nepriznavanje posledica ugovora iz Kemp Dejvida koji se tiču palestinskog pitanja. Konferencija je takođe prihvatila zahtev da se ne priznaju punomoćja delegacijama Izraela u sistemu ujedinjenih nacija, polazeći od toga da Izrael vrši neprekidnu agresiju protiv interesa arapskih naroda, posebno protiv palestinskog, te da je neophodno protiv agresora primeniti i najekstremnije mere. Ona je ocenila da su ratom između Irana i Iraka i pogoršanjem situacije na Bliskom istoku ugroženi interesi palestinskog naroda i da je u tim okolnostima neophodno još jedanput naglasiti punu solidarnost pokreta nesvrstanosti sa PLO i s palestinskim narodom.

O problemima Juga Afrike, odnosno o pitanjima rasizma, aparthejda i kolonijalizma, konferencija je zauzela tradicionalno jasne stavove. Naglasak je na podršci borbi naroda Namibije za sticanje

nezavisnosti i njegovom oslobodilačkom pokretu SWAPO kao jedinom legitimnom predstavniku namibijskog naroda. Na toj liniji Ujedinjenih nacija, održavanje ministarskog sastanka Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija radi donošenja odluka o uvođenju embarga protiv Južne Afrike, a zatim i vanredno specijalno zasedanje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. Takođe je odlučeno da se održi vanredni ministarski sastanak Koordinacionog biroa nesvrstanih zemalja i da se na njemu još jedanput naglasi odlučnost nesvrstanih zemalja da ne prihvate nikakve kompromise na račun autentičnih interesa naroda Namibije.

O problemima Latinske Amerike zauzeti su politički vrlo čvrsti stavovi u vidu podrške Krbi protiv ekonomske blokade i za vraćanje baze Gvantanamo, podrške revolucionarnim stremljenjima naroda Nikaragve, nezavisnosti naroda Grenade, protiv svakog mešanja u unutrašnje poslove naroda El Salvadora, za nezavisnost Belizea, za izlazak Bolivije na more, za doslednu primenu ugovora o Panamskom kanalu, za pripajanje Foklandskih ostrva Argentini, za pravo naroda Portorika na samoopredeljenje itd. Stavovima o Latinskoj Americi izraženo je visoko jedinstvo latinsko-američkih i nesvrstanih zemalja u pružanju otpora svim pritiscima i mogućim mešanjima u poslove drugog, posebno u svetlosti najnovijih pretnji SAD Karibima i Centralnoj Americi.

U vezi s ratom između Iraka i Irana konferencija je zauzela principijelne stavove i utvrdila principe s kojih bi trebalo polaziti u ulaganju napora u prilog mirnog rešavanja sporova između te dve zemlje. Značajno je da su te principe prihvatile i delegacije Irana i Iraka i da je konferencija donela odluku da jedna grupa nesvrstanih zemalja deluje u pravcu pružanja dobrih usluga dvema vladama u sprovođenju odluka delhijske konferencije, odnosno da deluje sa platforme utvrđene na njoj. Odluka o nastavljanju akcije nesvrstanih zemalja u pružanju dobrih usluga ima širi značaj sa stanovišta interesa nesvrstanih da još više deluju u pružanju dobrih usluga u rešavanju sporova među nesvrstanim zemljama mirnim putem. Zbog toga bi akcija četiri zemlje bila i konkretan doprinos rešavanju krize, a i afirmisala bi novu praksu i nove pravce i razmere delovanja pokreta nesvrstanosti radi onemogućavanja prodiranja stranih interesa, posebno interesa velikih sila, u pokret nesvrstanosti i doprinela bi razrešavanju mnogobrojnih problema koji postoje među nesvrstanim zemljama.

I u raspravi o pretvaranju Indijskog okeana u zonu mira pokazalo se da je najnoviji razvoj događaja u svetu, koji je u vezi s nadmetanjem velikih sila u širem području Indijskog okeana, poja-

vama intervencija i mešanja s prodorima velikih sila u pojedine nesvrstane zemlje — stvorio novo stanje. Kao rezultat rasprave i analize, usvojen je tekst koji u osnovi podržava koncept pretvaranja Indijskog okeana u zonu mira, ali u isto vreme upozorava da to podrazumeva prestanak nadmetanja velikih sila, gomilanja novih vojno-pomorskih potencijala u tom području, prestanak trke za stvaranjem stranih vojnih baza na teritorijama nesvrstanih zemalja i otvaranje dobrosusedske saradnje među zemljama. Podržana je ideja da se do kraja ove ili početkom iduće godine održi konferencija Ujedinjenih nacija o pretvaranju Indijskog okeana u zonu mira, a primljena je na znanje i ideja predsednika Republike Madagaskara o održavanju samita o Indijskom okeanu posle konferencije Ujedinjenih nacija.

Konferencija se izjasnila, odnosno prvi put obezbedila osnovu za jedinstveno izjašnjavanje pokreta nesvrstanoosti protiv intervencije u Avganistanu. Nakon dugih rasprava u pokretu i uzastopnog razmatranja tog problema na specijalnom i redovnim zasedanjima Generalne skupštine, stvoreno je raspoloženje u pokretu koje je omogućilo zauzimanje jedinstvenog stava protiv intervencije, a za traženje političkog rešenja te krize. Na toj liniji konferencija je izrazila zabrinutost zbog produžetka intervencije, pozvala na sveobuhvatno političko rešenje krize na osnovi povlačenja stranih trupa, poštovanja suvereniteta, nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i nesvrstanog statusa Avganistana, striktnog poštovanja principa neintervencije i nemešanja u unutrašnje poslove i poštovanja prava naroda Avganistana da sam odlučuje o svom unutrašnjem sistemu i o svojoj vanjskoj politici.

Konferencija je takođe zauzela novi stav o situaciji u vezi s Kampučijom, odnosno o prilikama u jugoistočnoj Aziji. Ona je, za razliku od Konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Havani, takođe bila ogledalo sazrevanja svesti o tome da ne može biti trajnog mira, pa ni pretvaranja Jugoistočne Azije u zonu mira i neutralnosti, bez političkog i sveobuhvatnog rešenja krize vezane za stanje u Kampučiji i oko nje. Pošavši od tog stanovišta, konferencija je takođe pozvala na političko rešenje te krize kojim će se obezbediti povlačenje stranih trupa, slobodno izjašnjavanje naroda Kampučije o njegovom unutrašnjem uređenju i vanjskoj politici, obezbediti prestanak mešanja stranih sila u to područje i otvoriti dijalog između zemalja u njemu radi pretvaranja Jugoistočne Azije u zonu neutralnosti i mira.

Činjenica da nesvrstane zemlje nisu ranije mogle da zauzmu jedinstven stav o tim krizama, podstakla je na sumnje u pogledu

sposobnosti pokreta da u svim situacijama deluje s pozicija svojih izvornih principa. Zbog toga su se mnoge zemlje pitale šta je s pokretom nesvrstanosti. To su pitanje postavljale i one nesvrstane zemlje koje su politiku nesvrstanosti osećale kao svoju politiku, ali i one koje su odsustvo jedinstvenog reagovanja nesvrstanosti tumačile krizom politike i pokreta nesvrstanosti. Jedna grupa nesvrstanih zemalja je razvijala tezu da je ključno pitanje očuvati jedinstvo pokreta, zbog čega, u interesu jedinstva, treba zaobilaziti izjašnjavanje o pitanjima o kojima ima razlika. To je reagovanje bilo osobeno i logično za raniju etapu razvoja pokreta, kada među nesvrstanim razlika faktički nije ni bilo. Međutim, u prošloj godini su se desili krupni poremećaji na kojima pokret nesvrstanosti nije mogao da gradi jedinstvo a da se ne izjasni sa principijelnih pozicija i uvažavajući suštinu izvornih principa politike nesvrstanosti. U pokretu je preovladavalo mišljenje da bi — ukoliko bi se prihvatio stav da se ne deluje i ne izjašnjava o tim problemima, jer bi to navodno ugrozilo jedinstvo — takvo stanje pasivnosti, oportunizma ugrožavalo i samu suštinu uloge politike i pokreta nesvrstanosti.

U toku gotovo jednogodišnje rasprave stvorena je objektivna osnova da ministarska konferencija nesvrstanih zemalja zauzme stavove sa pozicija izvornih principa o svim akutnim i dugoročnim problemima, a sticajem okolnosti u neke od tih problema bili su involvirani i interesi supersila. Da se konferencija nije izjasnila i o tim pitanjima, to bi objektivno potvrdilo tezu o prirodnom savezništvu nesvrstanih zemalja. Zaobilaženje tih problema, a zauzimanje starih, značilo bi da prestaje nesvrstanost i da pokret postaje priprema jednog bloka. To međutim ne znači da se pokret nesvrstanosti izjasnio protiv jedne velike sile, odnosno jednog bloka kao takvog. Ako bi se drugačije tumačili stavovi konferencije, onda bi to umanjilo vrednost njenih odluka, koje imaju opštu globalnu vrednost, a ne samo kritiku intervencionističkih postupaka jedne ili druge velike sile. Ako bi se jednostrano tumačio sadržaj tih odluka, podsticala bi se druga vrsta »prirodnog savezništva«, sa drugom stranom, što bi takođe umanjivalo vrednost autentičnih stavova, odnosno umanjivalo bi ulogu pokreta nesvrstanosti kao samostalnog globalnog vanblokovskog činioca međunarodnih odnosa.

Konferencija je razmatrala i pitanje Zapadne Sahare i usvojila stav kojim se podržavaju naponi Organizacije afričkog jedinstva i pozivaju zainteresovane strane da pristupe pregovaranju radi utvrđivanja stvarnih želja naroda Zapadne Sahare i radi obezbeđenja slobodnog ostvarivanja prava na samoopredeljenje.

Konferencija se opredelila o francuskim kolonijama u Indijskom okeanu i podržala zahteve za prisajedinjenje ostrva Majot Republici Komorima i Malgaških ostrva Madagaskaru. Upućen je poziv Francuskoj da što pre omogući realizovanje tih zahteva.

U vezi sa situacijom u Evropi i Mediteranu konferencija je pozvala na uzdržanost i izjasnila se protiv intervencija i mešanja u unutrašnje poslove država, podržala napore grupe nesvrstanih i neutralnih zemalja na Konferenciji o evropskoj bezbednosti i saradnji, obnovila zahtev za ravnopravno učešće mediteranskih nesvrstanih zemalja na KEBS-u kada se razmatraju problemi bezbednosti Mediterana i podržala nastojanja da Mediteran postane zona mira.

Konferencija je odlučila da nesvrstane zemlje još više učine radi što skorijeg usaglašavanja teksta Deklaracije o nedopustivosti intervencija i mešanja u unutrašnje poslove država i u prilog njegovog što skorijeg usvajanja od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

Na inicijativu velikog broja nesvrstanih zemalja, među kojima je bila i Jugoslavija podnela je poseban radni papir. Konferencija je posvetila posebnu pažnju problemu miroljubivog rešavanja sporova među nesvrstanim zemljama. Odlučeno je da se predloži koje su podneli Jugoslavija, Šri Lanka, Bangladeš, Gvajana, Gana, Argentina, Irak, Kamerun, Sijera Leone, Ruanda i neke druge zemlje razmotre u posebnoj radnoj grupi Koordinacionog biroa i da se na VII konferenciji šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja, koja će se, kao što je dogovoreno na toj konferenciji, održati u Bagdadu od 31. avgusta do 10. septembra 1982. godine, podnese poseban izveštaj i predloži kako da se tretira taj problem u odnosima među nesvrstanim zemljama.

Na inicijativu Iraka takođe je odlučeno da se VII konferenciji podnese izveštaj kojim bi se obuhvatila sistematizacija principa i ciljeva politike nesvrstanoosti i pregled kriterijuma, njihova primena i predloži o jačanju solidarnosti i saradnje i unapređenju efikasnosti konferencija nesvrstanih zemalja. Odlučeno je da Koordinacioni biro pripremi i podnese VII konferenciji šefova država ili vlada indeksiranu kompilaciju svih deklaracija, kominikea i rezolucija usvojenih na konferencijama nesvrstanih zemalja, koja treba posebno da sadrži principe, ciljeve i kriterijume prihvaćene na konferencijama na vrhu, i da predloži mere za jačanje solidarnosti i saradnje među nesvrstanim zemljama i za povećanje efikasnosti konferencija nesvrstanih zemalja.

Na konferenciji su razmotrene odluke VI konferencije šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Havani u vezi sa zahtevom

arapskih zemalja da se Egipat suspenduje iz Pokreta nesvrstanosti i o statusu Kampučije u Pokretu. Pošto Koordinacioni biro, koji je bio određen da razmotri pitanje suspenzije Egipta, nije postigao konsensus o tome, konferencija u Delhiju je takođe odlučila da se podnese izveštaj šefovima država ili vlada nesvrstanih zemalja u Bagdadu da nije bilo kosenzusa u prilog suspenziji Egipta i da se to ostavlja na razmatranje samitu u Bagdadu. U vezi s predstavništvom Kampučije u pokretu nesvrstanosti, Koordinacioni biro, na osnovu mandata iz Havane, nije dao preporuke o predstavništvu Kampučije, zbog čega je i na ovoj konferenciji zaključeno da nema konsensusa za popunu mesta Kampučije, bez obzira na to što mnoge delegacije smatraju da u Havani nije u suštini postignut konsensus o udaljavanju Demokratske Kampučije iz pokreta.

U razmatranju ekonomskih problema, pored analize nepovoljnog stanja na području međunarodnih ekonomskih odnosa, u svetskoj privredi u celini, konferencija je stavila naglasak na dalje ulaganje napora nesvrstanih zemalja i zemalja u razvoju u prilog otpočinjanju globalnih pregovora radi stvaranja novog međunarodnog ekonomskog poretka. Naglašena je politička strana međunarodnih ekonomskih odnosa, upozoreno na to da se produblјavanjem jaza između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju sve neposrednije ugrožavaju mir i bezbednost u svetu. Istaknut je negativni aspekt uzajamne veze između kratkoročnih i dugoročnih strukturalnih problema i njihovih sve težih posledica po zemlje u razvoju. Usled održavanja postojećeg sistema međunarodnih ekonomskih odnosa i njegovih institucija, prilagođavanje razvijenih zemalja ekonomskoj situaciji u svetu u najvećoj meri šteti zemljama u razvoju, prvenstveno sve oštrijim pogoršanjem uslova razmene, povećanjem zaduženja, nedostajanjem hrane, otežavanjem uslova tehnološkog razvoja itd. Zbog toga je ukazano i na bezuspešnost pokušaja pojedinih zemalja ili grupa zemalja da samostalno traže rešenja za globalne probleme i naglašen značaj Međunarodne strategije razvoja za III dekadu u sklopu napora za uspostavljanje novog međunarodnog ekonomskog poretka. Najveća odgovornost za stanje u svetskoj privredi pada na razvijene zemlje, i to one najrazvijenije.

Konferencija je detaljno razmotrila dijalog između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju i naglasila da prelazak iz etape deklaracija i namera na pozitivne akcije u osnovi zavisi od političke spremnosti i volje razvijenih zemalja da preduzmu efikasne i odlučne korake u pravcu uspostavljanja novog sistema međunarodnih ekonomskih odnosa. Ministri su sa zabrinutošću istakli da razvijene zemlje pokazuju sve manje spremnosti za međunarodnu saradnju

težeći nepoštovanju i ranije usaglašenih obaveza postignutih na temelju konsensusa. Posebno su izrazili zabrinutost zbog stava tri najrazvijenije zemlje na XI specijalnom zasjedanju Generalne skupštine, kada se nije mogao postići sporazum o pokretanju globalnih pregovora, kao i zbog nastojanja mnogih razvijenih zemalja da se umanje već prihvaćene obaveze o karakteru globalnih pregovora. Posebno je naglašeno da globalni pregovori treba da počnu što pre i da budu u interesu i razvijenih i zemalja u razvoju. U tom kontekstu su nesvrstane zemlje izrazile svoju opredeljenost za kontinuitet pregovaranja i reafirmisale su rešenost da se nastavi dijalog s razvijenim zemljama na svim stepenima radi postizanja sporazuma o skorom početku globalnih pregovora.

Od značaja je što je prvi put u Deklaraciju nesvrstanih zemalja, kao posebno poglavlje, uneseno pitanje energije. To svedoči o pozitivnoj evoluciji stavova zemalja OPEC u tretiranju energije kako sa ostalim krupnim pitanjima svetske privrede tako i u međusobnoj saradnji između nesvrstanih zemalja i ostalih zemalja u razvoju. U tom sklopu je posebno značajno reafirmisanje odluke o ustanovljenju odgovarajućih mera na osnovu kojih bi zemlje u razvoju imale prvenstvo u snabdevanju naftom. Posebno je naglašen značaj konferencije o novim i obnovljivim izvorima energije koja treba da rezultira u konkretnim sporazumima i drugim aranžmanima u pogledu transfera tehnologije i obezbeđenja finansijskih sredstava za razvoj alternativnih izvora energije u zemljama u razvoju. Za Jugoslaviju je osobito značajno to što je pozdravljena odluka Generalne skupštine Ujedinjenih nacija da se 1983. godine sazove konferencija o unapređenju multilateralne saradnje u korišćenju nuklearne energije u miroljubive svrhe, koju je, kao što je poznato, predložio pokojni Edvard Kardelj.

Konferencija je dala poseban prioritet međusobnoj saradnji zemalja u razvoju. Osim podrške konceptu daljeg unapređivanja i razvijanja međusobnih ekonomskih odnosa kao elemenata oslanjanja na sopstvene snage i jačanja pregovaračke moći potrebne za dijalog sa razvijenim zemljama, naglašen je značaj konkretnih mera i akcija kojima bi se već prihvaćeni programi počeli sprovoditi u život, i to prvenstveno u najvažnijim područjima kao što su trgovina, sirovine, hrana, industrijalizacija, tehnologija, energija i finansiranje. Na toj liniji je podržan koncept da predstojeća konferencija o međusobnoj ekonomskoj saradnji zemalja u razvoju, koja će se održati maja 1981. u Karakasu, da pozitivne i akcione usmerene projekte i aranžmane u pomenutim područjima koji bi se mogli ostvariti za tačno utvrđeno vreme.

Prvi put je usaglašena preporuka da razvijene zemlje ustanove shemu za subvencionisanje interesa na sredstva koja zemlje u razvoju mogu da dobiju pod komercijalnim uslovima i istaknut je zahtev da one zaštite, na svojim teritorijama, investiciona sredstva zemalja u razvoju od inflacije, kursnih razlika, konfiskacije, blokade zbog političkih razloga, ratne opasnosti i političkih nereda. Takođe je istaknut značaj konferencije koja će biti posvećena najmanje razvijenim zemljama, a održaće se septembra 1981. u Parizu, koja bi svojim rezultatima pomogla ubrzavanje strukturnog preobražaja tih zemalja.

Takvim svojim stavovima i odlukama ministarska konferencija nesvrstanih zemalja, za koju se može reći da je bila i redovna i vanredna, potvrdila je velik značaj politike nesvrstanosti u međunarodnim odnosima, a stavovima prema intervencijama i mešanjima dalje ojačala kredibilitet politike nesvrstanosti u svetu. Ona je čak više nego VI konferencija šefova država ili vlada nesvrstanih zemalja u Havani primer korektne primene principa politike nesvrstanosti na sve svetske probleme. To je dokaz da je bila potrebna i da su međunarodni odnosi nalagali njeno prevremeno održavanje. Isto tako, treba reći da ona nije došla prekasno, pod uslovom da se njeni stavovi i odluke valorizuju i privedu u delo.

Konferencija je pojačala jedinstvo pokreta nesvrstanosti, koje je čvršće kada je posredi poštovanje načela o globalnim problemima, ali je sve očiglednije i u tretiranju konkretnih problema u kojima se neposrednije sadrže interesi velikih sila. No, ona nije sasvim prevazišla parcijalne problokovske interese, bez obzira na to što su postignuti u sadašnjoj etapi ukupni rezultati i što su uticaji blokovskih interesa i interesa velikih sila potisnuti u drugi plan. Neki problemi su tretirani uopšteno, pa je moguće da budu različito uzimani. Međutim, strah od zaoštavanja odnosa između SAD i SSSR i od mogućih intervencija u raznim delovima sveta, uključiv Evropu i Karibe, uticao je na ponašanje najvećeg broja nesvrstanih zemalja koje nisu isticale do krajnjih instanci svoje uže partikularističke interese.

Na konferenciji su se pokazale izvesne razlike koje su u nekim pitanjima kratkoročne, a u nekim dugoročnije. Međutim, u atmosferi koja je vladala na konferenciji, a s obzirom na međunarodne uslove u kojima je skup održan, te razlike nisu značajne i nisu šire dolazile do izraza. Naprotiv, na inicijativu područnih grupa i pojedinih nesvrstanih zemalja i polazeći od principa politike nesvrstanosti, zauzeti su jedinstveni stavovi o svim značajnijim pi-

tanjima i odbačeni su pokušaji da se na jednostran način tretiraju i projiciraju njihovi uzroci i posledice.

Svojom akcijom i odlukama konferencija je doprinela prevazilaženju pokušaja pasiviziranja pokreta i, prema stavovima mnogih, daljem prevazilaženju kompromisa koji su nametnuti na VI konferenciji u Havani. Na toj liniji su dalje afirmisani koncepti nesvrstanosti o međunarodnim odnosima, a protiv blokovskih koncepta o sferama uticaja i o vodećoj ulozi velikih sila, itd. Ogromna većina nesvrstanih zemalja je prihvatila principe i ciljeve politike nesvrstanosti kao zajedničko opredeljenje i izrazila spremnost da se zauzme za njihovo povezivanje s konkretnim situacijama. Matica pokreta je ojačala i proširila se. Pokret je pokazao svoju čvrstinu u izjašnjavanju o principima i ciljevima i o globalnim problemima, ali i o konkretnim pitanjima. Zauzeti stavovi su dobra osnova nesvrstanih zemalja za dalje vođenje akcija u sklopu sistema Ujedinjenih nacija i drugim kanalima.

Konferencija je uspela upravo zbog toga što se na njoj potvrdilo da je nezavisna nesvrstanost ono što je danas potrebno čovečanstvu. Na toj osnovi prevladana je ćutljivost većine, pa je ona, ta većina, postala glasna i aktivna i nametnula je svoj pristup zbog čega su svi ekstremni stavovi i interesi potisnuti a njihovi zagovornici bili primorani da prihvate konsensus većine. Na taj način su rezultati konferencije doprineli jačanju kredibiliteta u politici i pokretu nesvrstanosti kao samostalnoj snazi koja sledi principe istinske nesvrstanosti, a ne interese jedne ili druge blokovske grupacije.

Konferencija je afirmisala nezavisnu, globalnu i vanblokovsku ulogu politike i pokreta nesvrstanosti i osudila politiku upotrebe sile, intervencija, mešanja poslova drugog i širenja ili učvršćenja sfera uticaja sa bilo koje strane. Ona je sa tog stanovišta dala celovitu i zavisnu ocenu međunarodne situacije s pozicija nesvrstanosti.

Značaj konferencije je i u tome što je osujetila pokušaj velikih sila da podelama bitnije otežavaju zauzimanje pravih nesvrstanih stavova, osobito o akutnim i kriznim problemima, a i u tome što se na njoj ponovo potvrdio nesmanjen interes najvećeg dela nesvrstanih zemalja da na principima nesvrstanosti jačaju svoju nezavisnost i međunarodnu ulogu.